

MACIEJ BALTAZAR KOSTECKI

**WYBRANE ASPEKTY WZAJEMNYCH RELACJI FEDERACJI
ROSYJSKIEJ Z UNIĄ EUROPEJSKĄ W ŚWIETLE DOKUMENTÓW
PRAWNOMIĘDZYNARODOWYCH**

Wprowadzenie

Rozpad Związku Radzieckiego, a tym samym upadek dwubiegunowego porządku międzynarodowego, spowodował konieczność określenia na nowo roli Federacji Rosyjskiej (FR) w Europie. Biorąc pod uwagę ekspansywny charakter integracji zachodnioeuropejskiej (obejmującej już znaczną część państw byłego bloku socjalistycznego) możemy powiedzieć, że pojęcia Europa i Unia Europejska (UE) stają się tożsame. Sformułowana przez rosyjskich politologów koncepcja „wielkiej”¹ lub „szerokiej”² Europy miałyby stanowić antidotum na powyższy stan rzeczy. Termin ten ma sankcjonować obecny rozwój stosunków między państwami europejskimi.

W skład „wielkiej” Europy ma wchodzić z jednej strony Unia Europejska, a z drugiej strony państwa nie zainteresowane lub z pewnych przyczyn nie mogące zacieśnić więzów integracyjnych z tym ugrupowaniem. Do grupy tych państw w pierwszej kolejności zalicza się Federacja Rosyjska oraz inne państwa WNP, Ukraina, Białoruś, Mołdawia, a także państwa b. Jugosławii. „Szeroka Europa” w swym założeniu ma pozwolić Rosji na utrzymanie niezależności, a przy tym umożliwić współpracę ze strukturami Unii Europejskiej. Innymi słowy, celem Federacji Rosyjskiej nie jest „zostać przyjętym do Europy, ale stać się jej częścią

¹ *Razszirenje ES na wostok: priedposylki, problemy, posiledstwija*, pod red. N. K. Arbatowej, W. P. Gutnika, E. S. Hesina, J. N. Judanowa, Moskwa 2003, s. 261.

² D. Trenin, *Rossija w Szirokij Jewropie*, „Brifing Moskowskiego Centra Karnegi”, 2002 oktyabr, tom 4, wypusk 10, s. 1.

zgodnie ze swoim wewnętrznym ustrojem oraz charakterem”³. Idea ta stanowi nową wersję koncepcji „wspólnego europejskiego domu” M. Gorbaczowa⁴.

Materializacją przedstawionej koncepcji jest prozachodni zwrot w rosyjskiej polityce dokonany przez W. Putina. Świadomość tego, że Rosja w dłuższej perspektywie nie może przetrwać jako osamotnione mocarstwo na arenie międzynarodowej, zmusiła prezydenta do ściślejszej współpracy z kluczowymi potęgami współczesnego świata, pośród których niebagatelną rolę odgrywa Unia Europejska⁵. Dyrektywą kierunkową wszelkich działań zewnętrznych jest koncepcja polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej z 28 czerwca 2000 r. Możemy w niej przeczytać, że: „Rosja jest zainteresowana stabilnym systemem stosunków międzynarodowych, opartym o zasady równoprawności, wzajemnego uznania i wzajemnie korzystnej współpracy. Taki system powinien zabezpieczyć niezawodne bezpieczeństwo każdego członka wspólnoty światowej w sferach politycznej, wojskowej, ekonomicznej, humanitarnej i innych”⁶.

Z punktu widzenia uczestnictwa lub współpracy Federacji Rosyjskiej z międzynarodowymi organizacjami integracyjnymi wyróżnić możemy następujące alternatywy:

- rozwijanie procesów integracyjnych na przestrzeni postradzieckiej;
- zapewnienie dalszego pogłębienia integracji w ramach współpracy z organizacjami regionu Azji i Pacyfiku;
- kontynuowanie współpracy ze strukturami Unii Europejskiej;
- ewentualnie zakłada się połączenie wszystkich trzech wskazanych kierunków działań⁷.

Biorąc pod uwagę pierwszą ze wskazanych możliwości, należy stwierdzić, że współpraca z państwami, wchodzącymi niegdyś w skład ZSRR była i jest dla Rosji priorytetem. Fundamentem wszelkich procesów integracyjnych na obszarze postradzieckim jest powołana do życia 8 grudnia 1991 roku Wspólnota Niepodległych Państw. Uwzględniając położenie geograficzne Federacji Rosyjskiej, obejmującej także część Azji oraz pewne zaszłości historyczne (np. spór z Japonią o Wyspy Kurylskie), wydaje się, że istotnym kierunkiem rosyjskiej polityki zagranicznej powinna być współpraca z azjatyckimi organizacjami regionalnymi. Wychodząc temu naprzeciw Rosja w 1998 r. stała się członkiem

³ Ibidem, s. 2.

⁴ *Razszirenije...*, s. 261. Na temat koncepcji „wspólnego europejskiego domu” zob. M. F. Rakowski, *Michail Gorbaczow – pieriestrojka dla Europy i świata* [w:] *Europa a Rosja*, pod red. Z. Anculewicz i J. Sobczaka, Olsztyn 2003, s. 127 – 130.

⁵ M. Menkiszak, *Prozachodni zwrot w polityce zagranicznej Rosji: przyczyny, konsekwencje, perspektywy*, Warszawa 2002, s. 5 – 15.

⁶ Cytuję za: M. Czajkowski, *Rosja w Europie. Polityka bezpieczeństwa europejskiego Federacji Rosyjskiej*, Kraków 2003, s. 116. Pełny tekst koncepcji opublikowany na stronie internetowej rosyjskiego MSZ: www.mid.ru.

⁷ W. M. Szumiłow, *Międzynarodowe ekonomiczne prawo w epokę globalizacji*, Moskwa 2003, s. 59.

ważnej organizacji gospodarczej - APEC (*Asia Pacific Economic Cooperation*). Wreszcie ostatni, wydaje się obecnie jeden z ważniejszych obszarów działania rosyjskiej dyplomacji – Unia Europejska i jej państwa członkowskie. Współpraca, między tymi dwoma podmiotami, która jeżeli brać pod uwagę Związek Radziecki, została zapoczątkowana pod koniec lat osiemdziesiątych⁸, obejmuje wiele sfer aktywności. Należy zaznaczyć, że na przestrzeni minionych szesnastu lat stosunki rosyjsko - unijne miały dość statyczny charakter. Nie było widocznych przełomów. Powodem takiego stanu rzeczy jest m.in. asymetria rozwoju społeczno - ekonomicznego państw UE i Rosji. Te pierwsze w swej znakomitej większości osiągnęły już etap społeczeństwa postindustrialnego, z kolei Rosja cały czas jest uznawana za społeczeństwo epoki industrialnej⁹. Procesy prywatyzacyjne, reformy systemu podatkowego przybliżają Rosję do modelu gospodarki rynkowej. Poparcie UE dla przemian gospodarczych oraz wstąpienia Rosji do WTO ma na celu utworzenie w przyszłości Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej (*Common Economic Space*). Tym samym dialog rosyjsko - europejski, zapoczątkowany w XVIII w. przez cara Piotra I, osiągnąłby w epoce globalizacji całkiem nowy, nie spotykany dotąd wymiar.

1. Porozumienie o partnerstwie i współpracy z 1994 r.

Obecnie podstawową bazą stosunków traktatowych Rosja – UE jest podpisane 24 czerwca 1994 r. Porozumienie o partnerstwie i współpracy (PPW)¹⁰. Dokument ten swą strukturą jest zbliżony do tzw. Układów europejskich zawieranych przez Wspólnoty z Czechami, Polską i Węgrami na początku lat dziewięćdziesiątych¹¹. Zasadnicza różnica polega na tym, że PPW nie przewiduje możliwości akcesji Rosji do UE¹². Sprzeciw wobec rosyjskiej interwencji w Czeczenii spowodował, że ratyfikacja umowy w parlamentach narodowych państw członkowskich UE trwała trzy lata i weszła w życie dopiero 1 grudnia 1997 r. Jest to obszerny akt prawny, składa-

⁸ Na temat wzajemnych relacji EWG – ZSRR zob. np. A. Koliński, *Stosunki umowne krajów socjalistycznych z EWG*, SM, 1989, nr 1, s. 23 i nast.

⁹ K.K. Chudolej, *Rossija i Jewropejski Sojuz: niekatoryje aspekty odnoszeniji* [w:] 50 – *Letie Jewropejskich Soobscziestw i Rossija: proszloje, nastajaszczjeje, buduszczie*, Sankt Petersburg 2002, s. 84.

¹⁰ Porozumienie o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Federacją Rosyjską z drugiej strony. Opublikowane w: „Diplomaticzieskij wiestnik”, 1994, nr 15 - 16, s. 29 i nast. (tekst rosyjski), tekst angielski – Dz. U. WE 1997 L 327, s. 3 i nast.; w języku polskim niepublikowane.

¹¹ M. Niedźwiedz, klasyfikuje PPW jako umowę dwustronną mieszaną. Zob. szerzej: M. Niedźwiedz, *Umowy międzynarodowe mieszane w świetle prawa Wspólnoty Europejskiej*, Kraków 2004, s. 63-85.

¹² K. Pełczyńska – Nałęcz z Ośrodka Studiów Wschodnich wyklucza możliwości ewentualnego członkostwa Rosji w UE, pisząc, że: „Sama Moskwa nie przejawia takich aspiracji, taka opcja, choćby tylko z przyczyn geograficznych nie powinna być rozważana przez przedstawicieli Unii Europejskiej. (...) UE i Rosja powinny być traktowane jako dwaj suwerenni partnerzy, którzy są zainteresowani jak najdalej idącą współpracą, nie mają jednak uprawnień do blokowania rozwiązań wewnętrznych wdrażanych przez drugą stronę”. K. Pełczyńska – Nałęcz, *Poszerzona Unia Europejska wobec wschodniego sąsiedztwa: problemy i rozwiązania*, Warszawa 2003, s. 12-13.

jący się z preambuły, 112 artykułów, dziesięciu załączników, dwóch protokołów oraz kilku jednostronnych i wspólnych deklaracji. Porozumienie zawarto na okres dziesięciu lat z możliwością przedłużenia. Cechą charakterystyczną PPW jest blankietowy charakter jego norm¹³. W wielu przypadkach dyspozycje Porozumienia odsyłają do międzynarodowych umów z zakresu ochrony własności intelektualnej, dokumentów przyjętych w ramach KBWE (OBWE), a przede wszystkim do Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu z 1947 r.¹⁴ Przedmiot współpracy został określony bardzo szeroko, obejmuje on m. in. zagadnienia polityczne, gospodarcze, kulturalne, naukowo – techniczne oraz ochronę środowiska. Cztery najważniejsze zasady kooperacji zawiera rozdział I PPW. Możemy do nich zaliczyć:

- poszanowanie zasad demokracji i praw człowieka, określonych w Akcie Końcowym KBWE oraz Paryskiej Karcie dla Nowej Europy (art. 2);
- podjęcie starań dla ustanowienia w przyszłości strefy wolnego handlu między partnerami umowy (art. 3);
- ustanowienie stosunków handlowych na zasadach przewidzianych w Układzie ogólnym w sprawie taryf celnych i handlu (GATT), z uwzględnieniem przyszłego wstąpienia Rosji do Światowej Organizacji Handlu (WTO) (art. 4);
- przyznanie obu stronom klauzuli największego uprzywilejowania (KNU) (art.5).

PPW inicjuje dialog polityczny między Umawiającymi się stronami. Jego celem jest:

- umacnianie stosunków między Federacją Rosyjską a Unią Europejską. Zakłada się, że intensywne relacje gospodarcze mają aktywizować współpracę polityczną;
- wspólne wypracowanie stanowisk w kwestiach międzynarodowych, stanowiących przedmiot troski obu partnerów, a mających wpływ na bezpieczeństwo i stabilizację;
- podjęcie współpracy w zakresie przestrzegania zasad demokracji i praw człowieka¹⁵;

Skutecznej realizacji powyższych założeń służyć mają regularne spotkania przedstawicieli obu stron. Dwa razy do roku spotkania prezydenta Federacji Rosyjskiej z przewodniczącym Komisji Europejskiej i przewodniczącym Rady Unii Europejskiej (tzw. szczyty Rosja - UE). Raz do roku spotkania na szczeblu ministerialnym w ramach Rady Współpracy. Dwa razy do roku spotkania na szczeblu wyższych urzędników państwowych, między przedstawicielami Federacji Rosyjskiej i tzw. „trojki” UE. Współpraca ma być również prowadzona na forum

¹³ *Prawo Europejskiego...*, s. 890.

¹⁴ Zob. np. art. 10, 26, 54 PPW.

¹⁵ Art. 6 PPW.

Parlamentarnego Komitetu Współpracy, między członkami Zgromadzenia Federalnego a deputowanymi do Parlamentu Europejskiego. Ponadto zakłada się kooperację za pomocą pełnego wykorzystania kanałów dyplomatycznych oraz innych dowolnych inicjatyw, włączając w to spotkania grup eksperckich¹⁶.

Artykuł 55 PPW nakłada na Rosję obowiązek dostosowania swojego ustawodawstwa do *acquis communautaire*¹⁷. A. Karcow słusznie zauważa, że twórcy umowy użyli bezpiecznego terminu zbliżenie porządków prawnych, a nie unifikacja lub harmonizacja, co mogłoby zostać źle odczytane przez stronę rosyjską¹⁸. Niestety, ujednolicenie prawa, mające służyć lepszej współpracy nie funkcjonuje w należyty sposób. Dobrym przykładem są akty prawne o zasięgu federalnym przyjęte po wejściu w życie PPW, np. prawo własności intelektualnej zawarte w części III Kodeksu cywilnego FR czy postępowanie dowodowe uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego FR, które pozostają w sprzeczności z europejskim prawem wspólnotowym¹⁹.

Jak już powiedziano, omawiany dokument przewiduje szerokie spektrum wspólnych działań. Obszernemu potraktowaniu zagadnień współpracy gospodarczej (która zostanie omówiona poniżej) towarzyszą zdawkowe regulacje innych form kooperacji.

Ramowy zarys współpracy naukowo – technicznej został określony w art. 62 PPW. Mówi się tam o rozwoju dwustronnej kooperacji w sferze badań naukowych oraz konieczności wspólnego opracowania technologii dla przemysłu cywilnego (*research and technical development* - RTD). Podstawą tych stosunków mają być wzajemne korzyści, uwzględnienie zasobów stron umowy, równy dostęp do programów badawczych oraz zapewnienie efektywnej ochrony praw własności intelektualnej. W szczególności, działania mają dotyczyć: wymiany informacji, wspólnych przedsięwzięć w zakresie RTD, szkoleń zawodowych oraz programów wymiany dla uczonych, badaczy oraz kadry technicznej obu stron. Szczególną uwagę zwraca się na przeszkolenie osób, które były lub są związane z projektowaniem, względnie produkcją broni masowej zagłady. Koordynację powyższych działań ma zapewnić specjalny Stały Komitet FR – UE ds. współpracy w sferze nauki i techniki, ustanowiony ma mocy Porozumienia o współpracy naukowo - technicznej z 2000 r.²⁰.

¹⁶ Art. 7 – 9 PPW.

¹⁷ Dotyczy to następujących dziedzin: działalność instytucji bankowych, rachunkowość i opodatkowanie spółek, ochrona pracy, usługi finansowe, zasady konkurencji, zamówienia publiczne, ochrona zdrowia i życia ludzi oraz zwierząt, ochrona środowiska naturalnego, ochrona praw konsumentów, podatki pośrednie, cła, normy i standardy techniczne, ustawodawstwo w zakresie energetyki jądrowej, transport (art. 55 ust. 2 PPW).

¹⁸ A. S. Karcow, *Optimizacja wzajemnej współpracy Rosji i Jewropejskiego Sojuza (organizacyjno – prawowy aspekt)* [w:] 50 – *Letie Jewropejskich Soobszczestw i Rossija...*, s. 99.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ *Prawo Jewropejskiego...*, s. 899.

Z kolei, celem stron w obszarze kształcenia i szkoleń zawodowych jest podwyższenie poziomu edukacji ogólnej i specjalistycznej, zarówno publicznej, jak i prywatnej. Współpraca koncentruje się na: - doskonaleniu systemu kształcenia wyższego oraz przygotowania zawodowego w Rosji, - przygotowaniu kadr zarządzających sektorami publicznym i prywatnym oraz wyższych urzędników służby cywilnej, - współpracę między uczelniami wyższymi oraz między uczelniami a prywatnymi podmiotami gospodarczymi, - programach wymiany nauczycieli, absolwentów, młodych naukowców, młodzieży, - promowaniu kształcenia związanego ze studiami europejskimi, - nauce języków Federacji Rosyjskiej oraz Unii Europejskiej, - profesjonalnym przygotowaniu dziennikarzy, wymianie metod dydaktycznych oraz promowaniu nowych sposobów edukacji, - rozwoju metod kształcenia na odległość, - przygotowaniu nauczycieli²¹.

W ramach instrumentów wspólnotowej polityki w dziedzinie ochrony środowiska istnieje możliwość współpracy z państwami trzecimi w wymienionym obszarze (art. 174 ust. 4 TWE). Z tego powodu problematyka ta znajduje odzwierciedlenie w stypulacjach PPW. Umawiające się strony, mając na względzie postanowienia Europejskiej Karty Energetycznej i Deklarację Konferencji w Lucernie z 1993 r. zdecydowały rozwijać i utrzymywać współpracę w sferze ochrony środowiska naturalnego oraz życia ludzkiego (art. 69 ust. 1 PPW). Współdziałanie ma na celu walkę z degradacją przyrody za pomocą m. in.: - wiarygodnych obserwacji poziomu zanieczyszczeń i oceny stanu środowiska naturalnego, - zwalczania miejscowych, regionalnych i trans-granicznych zanieczyszczeń wód i atmosfery, - odbudowy ekosystemów, - skutecznej oraz ekologicznie efektywnej produkcji i wykorzystania energii, - oceny jakości wody, - ograniczenia ilości odpadów, ich przetwarzania i bezpiecznej utylizacji, przyjęcie norm Konwencji bazylejskiej, - ochronę różnorodności biologicznych, parków narodowych, racjonalnego wykorzystania i zarządzania zasobami naturalnymi, edukacji i kultury ekologicznej, przyjęcia Konwencji o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym²². Ponadto współpraca obejmuje prognozowanie katastrof i innych sytuacji nadzwyczajnych, wymianę informacji i ekspertów (zwłaszcza w zakresie wykorzystania tzw. „białej energii”), doskonalenie bazy normatywnej przez przyjmowanie standardów UE, inicjatywy w ramach Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska i in.²³

W związku z tym, że częścią składową współczesnych stosunków międzynarodowych są także stosunki kulturalne, nie sposób nie wspomnieć o tym wymiarze współpracy rosyjsko – unijnej. Została ona określona w art. 85 PPW. Strony umowy wychodzą z założenia, że współpraca ta umocni istniejące więzi między narodami oraz umożliwi lepsze poznanie języków i kultury. Podstawą

²¹ Art. 63 PPW.

²² Art. 69 ust. 2 PPW.

²³ Art. 69 ust. 3 PPW.

działań jest poszanowanie wolności twórczości artystycznej oraz wzajemny dostęp do dóbr kultury. FR i UE zobowiązują się do: wymiany informacji oraz doświadczeń związanych z konserwacją i ochroną zabytków oraz miejsc historycznych. Przewiduje się również współpracę między instytucjami kultury oraz tłumaczenie dzieł literackich.

PPW wskazuje inne obszary wspólnego działania, jednak są to regulacje niezmiernie lakoniczne. Zaliczamy do nich m. in. badania kosmiczne, zdrowie publiczne, łączność, współpracę poczt, informatyzację, statystykę, politykę antynarkotykową, zwalczanie przestępczości.²⁴ Ramowy charakter umowy, nakazuje zawieranie odrębnych porozumień w celu konkretyzacji poszczególnych zagadnień. *Expressis verbis* wyraża to np. art. 22 PPW. Mogłoby się wydawać, że jest to założenie słuszne. Po pierwsze, przemawia za tym niemożność objęcia całokształtu relacji FR - UE jednym traktatem. Po drugie, dynamiczny rozwój stosunków międzynarodowych wymusza konieczność dookreślenia pewnych kwestii w przyszłości. Na bazie PPW doszło do podpisania pięciu umów dodatkowych, co pozwala mówić o funkcjonowaniu całego systemu porozumień dodatkowych.²⁵ Problem polega na tym, że wszystkie one dotyczą współpracy handlowo – gospodarczej.²⁶ Świadczy to jednoznacznie o merkantylnym charakterze relacji obu stron oraz o drugorzędnym traktowaniu innych płaszczyzn kooperacji.

Urzeczywistnianiu postanowień umowy ma służyć ustanowienie Rady Współpracy. Organ ten składający się z urzędników w randze ministra (członków rządu FR oraz członków Komisji Europejskiej i Rady Unii Europejskiej), proceduje raz do roku lub wtedy gdy wymagają tego okoliczności. Rada Współpracy zajmuje się badaniem problemów związanych z wykonywaniem PPW. Podejmuje także kwestie szerszej pojętych zagadnień międzynarodowych, jeżeli stanowią one przedmiot zainteresowania obu stron i służą osiągnięciu celów Porozumienia²⁷. Rada może wydawać akty (opinie), które w hierarchii źródeł prawa zrównane są z samym PPW²⁸. Organem pomocniczym Rady jest Komitet Współpracy, do którego zadań należy m. in. przygotowanie jej posiedzeń. Artykuł 93 umożliwia Radzie ustanawianie innych komitetów specjalistycznych i przekazywanie im niektórych swoich kompetencji. Innym gremium, działającym z kolei na szczeblu organów wybieralnych jest Międzyparlamentarny Komitet Współpracy. Posiada on funkcję kontrolną w stosunku do Rady. Członkowie Zgromadzenia Federalnego

²⁴ Art. 67, 71, 74, 77, 79, 82, 84 PPW.

²⁵ *Prawo Jewropejskiego...*, s. 898.

²⁶ Umowy sektorowe dotyczą handlu tekstyliami, wyrobami stalowymi, materiałami rozszczepialnymi. Zob. S. A. Aljeksiejew, *Sektoralnyje soglaszenija miezdu Rossiej i ES*, „Moskowskij Żurnał Mieżdunarodnogo Prawa”, 2003, nr 3, s. 190 i nast.

²⁷ Art. 90 PPW.

²⁸ C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*. T.1, Warszawa 2000, s. 507.

oraz deputowani do Parlamentu Europejskiego zasiadający w Komitecie mają prawo do zadawania pytań i udzielania opinii Radzie.²⁹

W celu ochrony praw indywidualnych oraz prawa własności (także intelektualnej) PPW ustanawia dla osób fizycznych i prawnych standard traktowania narodowego w dostępie do sądów i organów administracji stron umowy. Ponadto zaleca się, aby spory wynikające z umów handlowych oraz umów o współpracy zawartych przez podmioty obu stron, były rozstrzygane w drodze arbitrażu. Z postanowień PPW możemy wywnioskować, że preferuje się arbitraż oparty na regulaminie UNCITRAL, przeprowadzany w dowolnym państwie - stronie Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 10 czerwca 1958 r.³⁰. W przypadku zaistnienia sporu związanego z wykonywaniem lub interpretacją umowy, każda ze stron może zwrócić się o rozstrzygnięcie do Rady Współpracy, która wydaje stosowną opinię. Jeżeli ten sposób nie pozwoli na rozwiązanie sporu, wówczas powołuje się komisję concyliacyjną, składającą się z trzech członków, po jednym desygnowanym przez każdą ze stron oraz jednym mianowanym przez Radę. Orzeczenie takiej komisji nie ma charakteru wiążącego. PPW umożliwia Radzie Współpracy przyjęcie innych metod regulowania sporów.³¹

Interesującym z prawnego punktu widzenia jest rozszerzenie stosowania PPW na nowe państwa członkowskie. Opisany traktat jest klasyfikowany przez UE jako część *acquis communautaire*. Natomiast w hierarchii źródeł prawa Federacji Rosyjskiej PPW jest postrzegane jako klasyczna umowa międzynarodowa, stanowiąca część składową jej porządku prawnego.³² Akcesja Austrii, Finlandii i Szwecji w 1995 r. spowodowała automatyczne rozszerzenie zakresu stosowania Porozumienia.

W przypadku poszerzenia UE o państwa Europy Środkowo – Wschodniej, Federacja Rosyjska żądała negocjowania wszelkich zmian podmiotowych stron umowy (argumentując to swymi żywotnymi interesami). Jednoznaczne stanowisko UE, które znalazło odzwierciedlenie w oświadczeniu Rady z 23 lutego 2004 r., nakazywało Rosji podpisanie stosownego protokołu umożliwiającego objęcie stypulacjami umowy nowych członków Wspólnoty. W przeciwnym razie stronę rosyjską miały dotknąć sankcje handlowe oraz inne poważne konsekwencje, z rewizją postanowień PPW włącznie.³³ Ostatecznie zwyciężyła opcja forsowana

²⁹ Art. 95 – 97 PPW.

³⁰ Art. 98 ust. 1 – 2 PPW.

³¹ Art. 101 PPW.

³² „(...) Jeżeli zawarta przez Federację Rosyjską umowa międzynarodowa stanowi inaczej niż przewiduje ustawa, stosuje się postanowienia umowy międzynarodowej” (art. 15 ust. 4 Konstytucji Federacji Rosyjskiej). O respektowaniu zobowiązań międzynarodowych mówią też: art. 5 Ustawy o umowach międzynarodowych FR oraz art. 7 Kodeksu cywilnego FR.

³³ M. M. Birjukow, *O niektórych prawowych problemach, wznikających dla Rosji w swjazi z rasszirenem Jewropejskiego Sojuza*, „Gosudarstwo i Prawo”, 2004, nr 7, s. 32

przez instytucje wspólnotowe. Nowe państwa członkowskie przystąpiły do PPW na mocy Protokołu, podpisanego przez Radę Unii Europejskiej.³⁴ 27 kwietnia 2004 roku. Jak zauważa A. Wyrozumska konstrukcja ta, upoważniająca organ organizacji międzynarodowej do zawarcia umowy w imieniu państwa, chociaż uregulowana w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. (art. 35 i 36) jest rzadko stosowna w prawie międzynarodowym.³⁵

2. Stosunki handlowo – gospodarcze

O zasadności wyodrębnienia kategorii zawartej w śródtytule zdecydowało kilka czynników. Relacje gospodarcze stanowią jeden z najważniejszych elementów polityki zagranicznej państwa. Były szef rosyjskiej dyplomacji I. S. Iwanow stwierdził, że „dziś znaczna część rozmów prowadzonych przez prezydenta Rosji dotyczy konkretnych problemów gospodarczych (maj 2002)”³⁶. Również J. Gilas w swym podręczniku do międzynarodowego prawa gospodarczego pisze, że „obecnie przejawem publicyzacji międzynarodowych stosunków gospodarczych jest działalność ministerstw spraw zagranicznych, gdzie zagadnienia ekonomiczne zajmują 50 – 70 % całości spraw”³⁷. Przekładając to na interesujące nas stosunki rosyjsko – unijne należy wskazać na dość duży, 40 % udział państw UE w handlu zagranicznym Federacji Rosyjskiej. Szacuje się, że po rozszerzeniu struktur Wspólnoty w 2004 r. liczba ta zwiększyła się do ok. 50 %. Z kolei, Rosja zajmuje piąte miejsce wśród partnerów handlowych Unii (za USA, Szwajcarią, Chinami i Japonią). Domeną rosyjskiego eksportu jest energia, produkty rolne oraz chemikalia. UE wysyła na wschód maszyny, chemikalia, produkty rolne, środki transport oraz tekstylia. Wbrew powszechnej opinii bilans w stosunkach handlowych UE – Rosja przeważa na korzyść tej drugiej. Według danych za rok 2003 UE odnotowała deficyt w handlu zagranicznym sięgający 18 mld euro³⁸. Rozwiniętej praktyce handlowo – gospodarczej z pomocą przychodzą postanowienia PPW. Uważna lektura tego dokumentu pozwala stwierdzić, że blisko dwie trzecie dyspozycji zajmują interesujące nas tu kwestie. Właśnie dlatego należy uważniej przyjrzeć się relacjom ekonomicznym FR – UE.

Umawiające się strony zobowiązały się do udzielenia sobie wzajemnie KNU w stosunkach handlowych. Ułatwieniom w obrocie towarowym służyć mają takie instrumenty prawne jak: zakaz stosowania wewnętrznych środków i praktyk

³⁴ Art. 6 ust. 6 Traktatu akcesyjnego: *Polska w Unii Europejskiej* (wybór dokumentów), oprac. J. Barcz, A. Michoński, Warszawa 2003, s. 167.

³⁵ A. Wyrozumska, *Charakter prawny traktatu o przystąpieniu do Unii Europejskiej z 2003* [w:] *Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, pod red. S. Biernata, S. Dudzika, M. Niedźwiedz, s. 22.

³⁶ G. M. Wieljaminow, *op.cit.*, s. 11.

³⁷ J. Gilas, *Międzynarodowe prawo gospodarcze*, Bydgoszcz 1998, s. 11.

³⁸ http://europa.eu.int/comm/external_relations/russia/intro/eco_trade.htm.

fiskalnych w odniesieniu do towarów drugiej strony, zasada swobody tranzytu czy brak ograniczeń ilościowych w eksporcie i imporcie³⁹. Do czasu wstąpienia Rosji do WTO, obie strony zobowiązały się do przeprowadzania konsultacji w Radzie Współpracy na temat własnych polityk taryfowych, zwłaszcza gdy zamierzają podnieść taryfy celne. UE ustanowiła niską ochronę taryfową dla rosyjskiego importu, której wysokość szacuje się na ok. 0,3 %. Dzieje się tak dlatego, że eksport z Rosji dotyczy głównie towarów w stosunku do których nie wprowadza się ceł np. surowców energetycznych⁴⁰. Ważną regulacją PPW jest przewidziana w art. 18 możliwość ochrony przed dumpingiem oraz importem subsydiowanym. Przed wszczęciem postępowań antydumpingowych (czy wobec towarów subsydiowanych) Federacja Rosyjska lub Unia Europejska, w zależności od sytuacji, przedstawiają niezwłocznie wszelkie stosowne informacje w celu osiągnięcia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez obie strony. Należy zasignalizować, że praktyki antydumpingowe są często stosowane wobec rosyjskich eksporterów. Porozumienie nie wyklucza możliwości wprowadzenia zakazów lub ograniczeń importu, eksportu lub tranzytu towarów. Takie zakazy lub ograniczenia nie mogą jednak stanowić narzędzia arbitralnej dyskryminacji lub ukrytych restrykcji w handlu między stronami (art. 19).

3. Wstąpienie Rosji do Światowej Organizacji Handlu (WTO)

Rezultatem rundy urugwajskiej GATT (1986 – 1994 r.) było powstanie Światowej Organizacji Handlu (WTO). Organizacja ta stworzyła uniwersalną podstawę prawną międzynarodowych stosunków gospodarczych. Autorytet systemu prawa WTO jest olbrzymi. Zwraca się uwagę na to, że nawet państwa nie będące członkami tej organizacji, chcąc zaistnieć na rynkach międzynarodowych muszą przyjąć jej regulacje⁴¹. Do grupy tych państw należy Federacja Rosyjska, która swój akces do WTO (GATT) zgłosiła w 1993 r. Wady i zalety ewentualnego członkostwa można ująć w następujący sposób. Obniżenie ceł importowych i innych barier handlowych może sprzyjać konkurencyjności towarów państw trzecich na rynku rosyjskim, tym samym pogorszeniu ulegnie pozycja krajowych producentów. Przyjęcie światowych zasad handlu może wpłynąć stymulująco na rosyjską gospodarkę. Wyeliminuje to również często stosowane obecnie praktyki dyskryminujące rosyjski eksport towarów i usług np. dumping. Rosja będzie mogła współtworzyć zasady światowego handlu⁴².

Opisywany problem jest istotny z punktu widzenia stosunków rosyjsko – unijnych. Już w preambule PPW strony deklarują liberalizację handlu zgodnie

³⁹ Art. 10, 11, 12 oraz 15 PPW.

⁴⁰ *Prawo Europejskiego...*, s. 892.

⁴¹ G. M. Wieljaminow, *op.cit.*, s. 163.

⁴² *Ibidem*, s. 166 - 167.

z zasadami GATT (WTO). Porozumienie w wielu przypadkach odsyła do Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu. Artykuł 4 mówi o możliwości zmiany poszczególnych przepisów w związku z przystąpieniem Rosji do WTO. Tym samym ewentualna akcesja mogłaby poprawić pozycję rosyjskich podmiotów gospodarczych na rynku wewnętrznym UE. Do tej pory największych problemów przysparzało nieuznawanie rosyjskiego partnera za kraj o gospodarce rynkowej. Porozumienie z 1994 r. określało Rosję jako państwo o gospodarce okresu przejściowego⁴³. Ten stan rzeczy zmienił się w listopadzie roku 2002. Dwa lata później komisarz ds. handlu UE P. Lamy oraz minister handlu zagranicznego FR G. Gref podpisali umowę o wzajemnym dostępie towarów i usług do rynków w związku z przystąpieniem Rosji do WTO. Obecnie strona rosyjska negocjuje podobne dwustronne umowy z pozostałymi członkami organizacji. Nie można jednoznacznie wskazać daty prawdopodobnego członkostwa. Odpowiedzi na to pytanie nie przynoszą również prace Grupy Roboczej WTO ds. akcesji FR, która zbiera się 2 – 3 razy do roku⁴⁴.

O znaczeniu surowców energetycznych w stosunkach międzynarodowych pisali już tak wybitni politolodzy jak H. Morgethau czy R. Aron⁴⁵. Zauważa się, że właśnie w sferze energetyki najwyraźniej uwidaczniają się geopolityczne, strategiczne interesy państw⁴⁶. Specyfika współczesnego rynku nośników energii polega na znacznym oddaleniu ośrodków wykazujących zapotrzebowanie na ropę i gaz od miejsc wydobywania. Konsekwencją tego jest zwiększająca się długość magistral rurociągowych oraz liczba państw tranzytu. Ponadto wymaga to zwiększenia inwestycji, niezbędnych dla odkrywania i eksploatacji nowych złóż, położonych często w niedostępnym północnym klimacie lub na szelfie kontynentalnym⁴⁷.

Surowce energetyczne odgrywają kluczową rolę w rosyjskiej gospodarce. Kraj ten posiada 5 % światowych zasobów ropy naftowej, wydobywając 10 % tego surowca. Również blisko 30 % globalnych zasobów gazu ziemnego znajduje się na terytorium FR (przy wydobywaniu 22%). Wpływy ze sprzedaży wymienionych surowców zasilają blisko połowę budżetu federalnego. Jeszcze w czasach istnienia

⁴³ Jak pisze D. Lasok: „Jeżeli towar pochodzi z kraju, w którym gospodarka rynkowa nie istnieje, normalną wartość określa się w trybie interpretacji cen na rynkach krajów trzecich, a także Wspólnoty. Na przykład, żeby ustalić fakt dumpingu stali rosyjskiej na rynku wspólnotowym, Komisja brała pod uwagę produkcję stali w Ameryce Północnej, gdyż rynek USA i Kanady pozwolił na wystarczająco wnikliwe studia porównawcze kosztów produkcji i umożliwił ustalenie normalnej wartości”. D. Lasok, *Zarys prawa Unii Europejskiej. Część druga: prawo gospodarcze*, Toruń 1998, s. 81.

⁴⁴ Zob. stronę internetową WTO: http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_russie_e.htm.

⁴⁵ T. A. Romanowa, *Stanowlenije Jewropejskiego Sojuza kak mieżdunarodnogo aktora*, Sankt Petersburg 2003, s. 33.

⁴⁶ L. A. Studenikinia, *Rossija – ES: energetičieskoje partnerstwo ili konkurencija* [w:] *Rossija i Jewropejski Sojuz w Bolszoj Jewropie...*, s. 61.

⁴⁷ *Ibidem*.

ZSRR można było wskazać na istotną rolę radzieckich surowców, tworzącą *sui generis* zależność energetyczną w stosunkach między Wschodem a Zachodem⁴⁸.

Obecnie należy powiedzieć, że FR kształtuje bezpieczeństwo energetyczne państw członkowskich UE. Pomijając ropę naftową, której zdywersyfikowany rynek umożliwia zastąpienie rosyjskiej ropy surowcem z innego państwa, znaczącym nośnikiem staje się gaz ziemny. Europejski rynek gazu mógłby ulec załamaniu wobec braku rosyjskich dostaw⁴⁹. Właśnie z tego powodu dialog energetyczny stanowi ważną część stosunków rosyjsko – unijnych. Państwa członkowskie, w zamian za udzielenie Rosji poparcia odnośnie wstąpienia do WTO żądają ratyfikacji przez nią Europejskiej Kart Energetycznej wraz z Protokołem tranzytowym. Strona rosyjska nie wyraża na to zgody, gdyż powyższe dokumenty umożliwiłoby wykorzystywanie rosyjskich rurociągów przez inne państwa (głównie azjatyckie) oraz pozbawiłoby Rosję możliwości nakładania opłat za takie usługi transportowe. Ponadto UE żąda obniżenia cen na eksportowane przez FR na wspólny rynek surowce⁵⁰. Innym zagadnieniem jest nałożony na nowe państwa członkowskie UE obowiązek liberalizacji rynku energii, zróżnicowania dostaw gazu ziemnego oraz utrzymania minimalnych zapasów ropy naftowej. W przypadku Polski realizacja niektórych z tych założeń jest skomplikowana. Dywersyfikacja dostaw gazu ziemnego, wobec zawartych długoterminowo kontraktów ze stroną rosyjską może przysporzyć w przyszłości wielu trudności. Wywołującym szereg sporów politycznych problemem pozostaje zainicjowana przez RFN i Rosję budowa tzw. rurociągu północnego. Rozwiązywaniu tych i innych kwestii, a tym samym rozwijaniu dialogu energetycznego FR - UE służą spotkania czterech grup eksperckich: strategii energetycznej, inwestycji, infrastruktury i technologii, energoefektywności i ochrony środowiska naturalnego⁵¹.

4. Ratyfikacja Protokołu z Kioto

Protokół z Kioto został przyjęty na Trzeciej Sesji Konferencji Stron Konwencji Klimatycznej, która odbyła się w grudniu 1997 r. Wejście w życie tego dokumentu wymagało jego ratyfikacji przez co najmniej 55 państw - stron Konwencji, których emisja zanieczyszczeń stanowi co najmniej 55% łącznej emisji gazów cieplarnianych. UE jako organizacja stawiająca sobie za cel priorytetowy ochronę środowiska, była wielkim orędownikiem ratyfikacji tego dokumentu przez Rosję oraz USA. Po wycofaniu się prezydenta G. Busha z tej inicjatywy, od władz rosyjskich zależa-

⁴⁸ Zob. S. Michałowski, *Zależność energetyczna w stosunkach Wschód - Zachód a problem bezpieczeństwa ekonomicznego*, SM, 1988, nr 3, s. 57 i nast.

⁴⁹ P. Seklecki, *Dialog energetyczny Unia Europejska – Rosja*, „Biuletyn URE”, 2003, nr 2, s. 1.

⁵⁰ G. M. Wieljaminow, *op.cit.*, s. 232.

⁵¹ L. A. Studenikina, *op.cit.*, s. 67 – 68.

ło czy Protokół z Kioto stanie się częścią prawa międzynarodowego⁵². 22 października 2004 r. Duma Państwowa ratyfikował Protokół o redukcji emisji gazów cieplarnianych. Wbrew pozorom dokument ten jest bardzo ściśle związany z gospodarką – wprowadzenie ograniczeń w emitowaniu zanieczyszczeń może mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie i rozwój rosyjskiego przemysłu. Z drugiej zaś strony jest to dobry przykład zaangażowania Rosji w słuszną z globalnego punktu widzenia koncepcję popieraną przez UE.

5. Perspektywa rozwoju relacji Federacja Rosyjska – Unia Europejska

Przyszłość Porozumienia o partnerstwie i współpracy, podobnie jak przyszłość wzajemnych relacji FR i UE w dużej mierze zależy od tego jakie priorytety zostaną przyjęte przez każdego z partnerów w odniesieniu do drugiej strony. Pewnych wskazówek udzielają nam jednostronne dokumenty obu kooperantów. W przeszłości takim aktem była przyjęta przez Radę UE na szczycie w Kolonii w dniach 3 – 4 czerwca 1999 r., Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa wobec Rosji. Wobec wygaśnięcia mocy obowiązującej tego dokumentu w czerwcu 2004 r., i braku podobnego stanowiska obecnie, trudno jest zdefiniować unijną taktykę wobec wschodniego partnera. Na szczycie FR – UE w Helsinkach (22 października 1999 r.) strona rosyjska zaprezentowała Średnioterminową strategię rozwoju stosunków Federacji Rosyjskiej z Unią Europejską na lata 2000-2010⁵³. Najważniejszymi jej celami są zabezpieczenie interesów narodowych oraz zwiększenie roli i autorytetu FR w Europie i na świecie, poprzez stworzenie stabilnego, europejskiego systemu bezpieczeństwa zbiorowego. Wykorzystanie potencjału gospodarczego oraz doświadczeń w zarządzaniu UE, w celu rozwijania społecznie ukierunkowanej gospodarki rynkowej FR, bazującej na zasadach uczciwej konkurencji. Konsekwentne tworzenie demokratycznego państwa prawa w FR. Ponadto Strategia zakłada, że dalsze stosunki będą realizowane w oparciu o PPW. Rosja przewiduje, że w ciągu najbliższych dziesięciu lat nie stanie się członkiem struktur europejskich oraz nie zostanie z nimi stowarzyszona. Natomiast popiera się integrowanie gospodarek obu podmiotów przez utworzenie w pierwszej dekadzie XXI wieku strefy wolnego handlu⁵⁴.

Zaprezentowanie w niniejszym artykule podstawowej formy współpracy jaką jest PPW pozwala stwierdzić, że dokument ten niejednokrotnie stawia stronę

⁵² Zob. A. Golub, *Kyoto's Future Lies in Putin's Hands*, „St.Petersburg Times”, 2004, August 10, Tuesday.

⁵³ Tekst w: „Diplomaticzeskij wiestnik”, 1999, nr 11, s. 20 i nast.

⁵⁴ *Prawo Jewropejskiego...*, s. 904. Zob. również: K. Malak, *Strategia polityczna Rosji wobec Unii Europejskiej. Uwarunkowania strategii [w:] Pozycja Unii Europejskiej w świecie. Aspekty prawne i polityczne*, pod red. C. Mi-ka, Toruń 2005, 143 i nast.

rosyjską w gorszym położeniu. Skrajne opinie mówią o tym, że większość postanowień handlowo – gospodarczych nie funkcjonuje w należyty sposób⁵⁵. Dzieje się tak dlatego, że strony umowy zakładały szybkie przyjęcie przez Rosję dorobku WTO, co jak wiemy do tej pory pozostaje tylko postulatem. Martwą literą prawa jawi się również art. 1 PPW, przewidujący ustanowienie strefy wolnego handlu (rozmowy trwają od 1998 r.). Wiele dyspozycji PPW arbitralnie nakazuje FR przyjęcie standardów unijnych. Patrząc na to z drugiej strony, dowiedziono także, że strona rosyjska nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań np. w sferze zbliżania ustawodawstw. Kolejnym argumentem na niekorzyść obowiązującej bazy normatywnej jest brak dobrej regulacji innych sfer życia społecznego. Obszernemu potraktowaniu zjawisk kooperacji handlowo – gospodarczej, towarzyszy słaba regulacja innych dziedzin.

Coraz częściej pojawiają się głosy mówiące o konieczności rewizji postanowień traktatu i ustanowienia nowych reguł współpracy. Wydaje się, że sukces takiej umowy (a tym samym dalszy rozwój wzajemnych relacji) zależy od kilku kwestii. Po pierwsze, jest nią powoływane już kilkakrotnie zagadnienie członkostwa Rosji w Światowej Organizacji Handlu. Umożliwiłoby to stworzenie partnerstwa na sprawiedliwych, równych, wykluczających dyskryminację podstawach. Drugim problemem jest sytuacja wewnętrzna w Rosji. UE popiera przeobrażenia społeczno – polityczne w tym kraju. Znaczna część funduszy programu TACIS⁵⁶ służy finansowaniu transformacji rosyjskiej gospodarki oraz kształtowaniu demokratycznego państwa prawa. Jednak potencjalni inwestorzy nadal postrzegają Rosję jako kraj zbiurokratyzowany i skorumpowany. Zasadnym byłoby zatem bardziej adekwatne wsparcie reform wymiaru sprawiedliwości, administracji publicznej czy systemu podatkowego. Działania takie stworzyłyby bardziej przychylny klimat dla przepływu osób, towarów, usług oraz kapitału, co bez wątpienia przyniosłoby korzyści każdej ze stron. Popieraniu przemian demokratycznych towarzyszy kwestia przestrzegania praw człowieka. Do priorytetów UE należy gwarantowanie praw i wolności jednostkom. Jednak w przypadku rażących naruszeń praw człowieka w Rosji (np. w Czeczenii) UE nie zajmuje zdecydowanego stanowiska (chyba, że za formę protestu uznać trzyletni okres ratyfikacji PPW). Należy zauważyć, że w takich sytuacjach instytucje wspólnotowe nigdy nie zastosowały sankcji gospodarczych wobec Rosji np. tych wyrażonych w art. 301 TWE. Opiswane działania odnoszą się jedynie do współpracy rosyjsko – unijnej. Niezwykle interesującym byłoby włączenie do systemu kooperacji innych państw WNP. Rosyjskie kręgi gospodarcze wyraziły

⁵⁵ K. K. Chudolej, *op.cit.*, s. 81.

⁵⁶ Pomoc Techniczna dla Wspólnoty Niepodległych Państw (ang. Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States).

wolę takiego współdziałania⁵⁷. Wydaje się, że zinstytucjonalizowanie kontaktów UE – WNP mogłoby być korzystne dla postradzieckich państw o prounijnych aspiracjach: Ukrainy i Mołdawii. Inicjatywa taka nie byłaby także niczym nowym dla samej UE, współpracującej od dłuższego czasu z partycularnymi organizacjami integracyjnymi⁵⁸. Wreszcie na koniec należy podnieść sprawę wypracowania jednolitego stanowiska UE wobec Rosji, innymi słowy sprawić, by Unia mówiła do Rosji „jednym głosem”⁵⁹. Obecnie możemy zaobserwować pewien dysonans w podejmowanych działaniach czy wypowiedziach, zarówno między państwami członkowskim, jak i między organami UE. Rzutuje to w oczywisty sposób na jakość dialogu politycznego między partnerami.

Biorąc pod uwagę założenia przyjęte przez Federację Rosyjską i Unię Europejską na szczycie w Moskwie 10 maja 2005 r., możemy wskazać na długoterminową koncepcję działań, obejmującą tworzenie i rozwijanie czterech wspólnych przestrzeni:

- wspólnej przestrzeni gospodarczej;
- wspólnej przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości;
- wspólnej przestrzeni współpracy w sferze stosunków zewnętrznych;
- wspólnej przestrzeni naukowo – badawczej, edukacyjnej oraz kulturalnej.

Powyższe założenia prezentują się niezwykle interesująco. Zwłaszcza wspólna przestrzeń gospodarcza, zakładająca sprzężenie potencjału inwestycyjnego UE oraz surowcowego FR mogłaby doprowadzić do powstania całkiem nowego zjawiska w międzynarodowych stosunkach gospodarczych. Jednakże nie należy popadać w daleko idący optymizm. Wielokrotnie szczyty rosyjsko – unijne zakładały osiągnięcie określonego etapu współpracy, po czym nic z tego nie wychodziło. Wymownym tego przykładem jest strefa wolnego handlu.

Wobec powyższego uprawnionym wydaje się pogląd, iż obecnie współpraca rosyjsko – unijna ma wciąż charakter *in statu nascendi*. Ilustracją wzajemnych relacji obu kooperantów niech będzie barwne porównanie użyte przez prof. Z. Brodeckiego. Pisał on, cyt.

„historia Unii Europejskiej przypomina dzieje katedry Gaudiego (Sagrada Familia) w Barcelonie. Jej głównym przesłaniem jest „Książka otwarta na świat”. Gaudi tworzył według ściśle określonego projektu, a rezultat jest fascynujący – charakterystyczne wieże pnące się ku górze. Jego dzieło budowało wiele pokoleń i wciąż jest ono postrzegane jako bu-

⁵⁷ *Sotrudnicziestwo Rossii, drugich stran SNG s Jewropejskim Sojuzom i innymi miezgosudarstwiennymi organizacijami. Materiały Pietierburskiego Ekonomicznego Forumu - 98*, „Analityczeskij Wiesnik Sowietia Fiedieracii” FS RF, 1998, nr 14 (81), s. 51 i nast.

⁵⁸ Zob. C. Mik, *Unia Europejska a regionalne organizacje integracji państw. Prawno – traktatowe aspekty stosunków międzyregionalnych* [w:] *Pozycja Unii Europejskiej w świecie. Aspekty prawne i polityczne*, pod red. C. Mika, Toruń 2005, 335 i nast.

⁵⁹ „Gazeta Wyborcza” z 7 lutego 2004.

dowla niedokończona. Cała konstrukcja katedry stopniowo zwiększa swoje rozmiary i staje się coraz bardziej jednolita i spójna”⁶⁰.

Podobnie jest w przypadku stosunków Rosja – Unia Europejska. Ich historia nie jest długa, obejmuje dopiero dekadę. Pierwszy element konstrukcyjny został już położony. Jest nim Porozumienie o partnerstwie i współpracy z 1994 roku. Stanowi ono swoisty kamień węgielny. Obie strony – niczym „architekci” – przez wyrażenie zgodnej woli prowadzenia dialogu przyczyniają się do utwardzania fundamentów i wznoszenia kolejnych kondygnacji tej budowli. To właśnie od zabiegów dyplomatycznych obu stron zależy czy wzajemne relacje dalej pozostaną deklaracjami, czy też nabiorą bardziej rzeczywistego wymiaru.

Zusammenfassung

Ausgewählte ökonomische und politische Probleme der Zusammenarbeit der Europa – Union und der Russischen Föderation im Kontext der Integrierung des Weltkapitalmarktes; die Schaffung neuer Lösungen zur Festigung ökonomischer Formen der Zusammenarbeit.

⁶⁰ Z. Brodecki, *Prawo integracji europejskiej*, Warszawa 2002, s. 12.